

Váldi guorahallat osku- ja eallinoaidnopolitihkka

Duogáš ja mas dat vuolgá

Ráđđehus lea mearridan bidjat johtui lávdegotti mii galgá dárkkistit stáda osku- ja eallinoaidnopolitihkka. Lávdegoddi galgá ovdanbuktit evttohusaid mat sáhttet vuodđudit eambo ollislaš politihkka dan suorggis.

Daid maŋemus logi jagi norgga servodat lea vásihan stuorra rievdadusaid, kulturáláš ja oskkolaš valljivuohta lea lássanan. Sullii 80 proseantta olbmui gullojit Norgga Girkui, muhto Norgga Girkku olggobealde sihke osko- ja eallinoaidnoservodagaid ja olmuid lohku mat gullojit daidda servodagaide lea lassaneame. 2009 gávdnojedje Norgga Girkku olggobealde sullii 400 000 miellahttu mat leat vuogáiduvvon oažžut doarjaga osku- ja eallinoaidnoservodagain ja sullii 600 iešguđetlágan osku- ja eallinoaidnuservodaga.

Daid maŋemus jagiid stáda, servodaga, indiviidda, oskku ja eallinoainnu oktavuoha lea bohtán politihkalaš áššelistui nannosit dásis Norggas ja olu iežá riikkain. Gažalmas lea sihke makkár ovddasvástádus almmolaš eiseváldiin, servodagas ja indiviiddain lea oskku ja eallinoainnu ovddas, ja makkár ovddasvástádus osku- ja eallinoaidnoservodagaid ovddas áirasiin lea stáda, servodaga ja indiviidda hárrái. Mánngga dási digaštallamat leat jođus árbevieru, valljivuođa ja mánnggaidlogu hárrái ja makkár sajis osku ja eallinoaidnu galget leat almmolaš dilis. Dát lea dahkan ahte eambo olbmot leat čalmmustahtán dárbbu ollislaš osku- ja eallinoaidnopolitihkkii ja leat gáibidan almmolaš guorahallama dan suorggis.

Stáda osku- ja eallinoaidnopolitihka lea ovdánan guhkes áigodagas. Vuodđun stádagirkoortnegis ja vuodđojurdda ahte galgá oažžut seammalágan ekonomalaš giedahallama ja ahte ii galgga vealahuvvat almmolaš eiseválddit leat ovddidan aktiiva politihkka mii doarju osku- ja eallinoaidnoservodagaid.

Riekti osku- ja eallinoaidnofriddjavuhtii lea vuđolaš olmmošvuoigatvuohta. Osku- ja eallinoaidnofriddjavuhta guoská sihke ovttaskasolbmo riektái jáhkit masa son háliida, molssut oskku ja atnit eallinoainnu mii mearkkaša ahte sus ii leat vuoigalaš osku ja ii dárbbáš vuoigalaš norpmaid čuovvut. Osku lea maid oktasaš dáhpáhus, ja osku- ja eallinoaidnofriddjavuođas lea danin oktasaš bealli. Dát guoská friddjavuhtii čoahkkanit vuoigalaš ulbmiliid dihte, ja searvat vuoigalaš rituálaide ja dát guoská maid riektái hálddašit oktasaš oskkolaš eallima.

Váldi

Lávdegoddi galgá dárkkistit stáda osku- ja eallinoaidnopolitihkka ja galgá ovddidit evttohusaid rievdadusaide mat sáhttet álggahit ollislaš politihkka dan suorggis.

Lávdegoddi galgá váldit vuhtii ahte stáda ovddimus doaimma osku- ja eallinoaidnopolitihkka lea sihkarástit ja várjalit osku- ja eallinoaidnufriddjavuođa, nu ahte dát lea sihkaráston internašuvnnalaš šiehtadusain ja našuvnnalaš rivttiin.

Viidáseabbo galgá lávdegoddi láchit dili nu ahte stáda galgá joatkit jođihit aktiiva osku- ja eallinoaidnopolitihkka rámmaid siste guovddáš vuodđojurdagiid ektui nugo demokratiija, riektestáda ja olmmošvuoigatvuođat. Indiviidalaš ja oktasaš osku- ja eallinoaidnofriddjavuohta ii biste alu. Dát sáhtta gáržžiduvvot lága bokte jus dát lea dárbbalaš iežá deatalaš oainnu dihte, earenoamážit iežá olmmošvuoigatvuođaid dihte nugo sátnefriddjavuohta ja gielddus vealaheami vuostá. Dan mañemus áiggi olu áššit almmolaš digaštallamis leat čalmmustahtán riidduid mat sáhttet ihttit osku- ja eallinoaidnofriddjavuođa ja norgga servodaga vuđolaš norpmaid ja árvvuid gaskkas. Dát lea dárbbalaš gávdnat dássádatdilálašvuođa mii váldá vuhtii sihke osku- ja eallinoaidnofriddjavuohta ja iežá vuoigatvuođat ja guovddaš vuodđojurdagat. Lávdegoddi sáhtta veardidit jus gávdnojit iežá vuđolaš norpmat ja árvvut mat galget hábmet dan suorggi politihkka.

Lávdegoddi galgá vuodđun atnit šiehtadusa cuoŋománu 10. b. 2008 rájes Stuorradiggi politihkalaš bellodagaid gaskkas stádagirkoortnega hárrái.

Lávdegoddi galgá:

- Árvvoštallat ortnegiid doarjju dihte, logahallamiid oskuservodagaid dihte ja almmolašrievttalaš doaimmaid osku- ja eallinoaidnoservodagaid ektui go jurddaša ahte stáda galgá aktiiva áššeguottu atnit mii doarju, ja galgá evttohit rievdadusaide, Norgga girkku otná ruhtadanortnega vuodđun. Lávdegoddi galgá doarjuortnega dárkkistit ja árvvoštallat got bearráigeahččin, olmmošsuodjalus ja áššeasálašgeahčadeapmi leat váldon vuhtii. Lávdegoddi galgá maid árvvoštallat guhte dásis eavttut sáhttet dahje galget gáibiduvvot osku- ja eallinoaidnoservodagaid ekonomalaš doarjju dihte.
- Árvvoštallat galgá go joatkit ortnegiin logahallat oskuservodagaid, ja jus joatká galgá go earuhit oskuservodagaid gaskkas mat leat logahallamis ja mat eai. Lávdegoddi galgá dasa lassin árvvoštallat man dásis osku- ja eallinoaidnoservodagat galget hálddašit almmolaš doaimmaid ja jus de ožžot hálddašit almmolaš rievttalaš doaimmaid galgá go de gáibiduvvot eanet eavttut omd. miellahtuid logu jnv.

- Árvvoštallat dárbbu láhka- ja njuolggadusčálloša ja hálddašeami iešguđetlágan servodatsurggiin báldalastit vai sihkarástit eanet ollislaš osku- ja eallinoaidnopolitihkka, ja ovdanbuktit evttohusaid doaimmaide got buoridit báldalastima.
- Árvvoštallat makkár saji osku ja eallinoaidnu galggalii atnit iešguđetlágan almmolaš ásahusain, earret earáid vuoiŋgalaš ja eallinoainnuslaš bálvalusain, rohkkos-/meannolatnjii beassama ektui, sierra gáibádusat bimbui, biktasiid hárrái jnv.
- Árvvoštallat got osku- ja eallinoaidnopolitihka váikkuha ovttaiduhttima min servodagas. Lávdegoddi galgá maid árvvoštallat jus olu dain otná ruhtadanortnegiin mat gusket osku- ja eallinoaidnoservodahkii váikkuhit oasseváldima servodaga oktasaš arenain ja jus galgá evttohit rievdadusaid.
- Viežžat dieđuid osku- ja eallinoaidnopolitihkka birra ja daid árvvoštallat iežá davviriikkalaš riikkaid ektui ja iežá riikkaid välljenmuni ektui mat buhtastahttet Norgga.
- Guorahallat ekonomalaš ja hálldahuslaš bohtosiid evttohusaid ektui.

Dát lea sávahahtti ahte lávdegoddi bargá vuorrohálešteami bokte osku- ja eallinoaidnoservodaga ja iežá áššáiosolaččaid ovddas servodagas. Ulbmil lea ahte lávdegoddi galgá ovdanbuktit evttohusa maid olugat sáhttet dohkkehit. Lávdegoddi galgá ovdanbuktit iežás guorahallama ovdal go 2012 nohká.